

DOI: 10.18524/2519-2523.2020.15.218677

УДК 94:929Сокальський (477.74-21)“1869/1871”

PETRO SOKALSKYI AS A REPRESENTATIVE OF THE IMPERIAL SOCIETY OF AGRICULTURE OF SOUTHERN RUSSIA (1869-1871)

Kseniia Sorokina

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4130-038X>

Post-graduate student of the Department of History and Ethnography of Ukraine

Odessa National Polytechnic University

1, T. Shevchenko Av., Odessa, 65044, Ukraine

oksanawerty@gmail.com

The presented study is an attempt to comprehensively analyze the share of the participation of Ukrainian composer and publicist Sokalskyi Petro Petrovych (1832-1887) in the Imperial Society of Agriculture of Southern Russia during 1869-1871. Based on the materials of volumes of «Notes of the Imperial Society of Agriculture of Southern Russia» and historical reviews of the activities of the society, it was found out that during this period Petro Petrovych held in society two positions at once – the secretary of the society and the editor of its printed edition – the above-mentioned «Notes of the Imperial Society of Agriculture of Southern Russia».

In this regard, the author of the article not only provides an overview of the work of Petro Sokalskyi in the numerous branch commissions of the society, among which – the commission for the development of sheep farming in the south of the empire; the commission for the development of wood farming; the chemical commission at the winemaking exhibition; etc.; but also tries to compile the bibliography of Petro Sokalskyi articles in the printed edition of the society. The compiled list of Petro Petrovych's publications on agricultural topics is presented as an addition to the article. These articles were the review of the problems of agriculture in the south of the empire in different years; the discussion of measures of encouraging the sheep farming and the wood farming in the region; the description of the results of the exhibition of viticulture and winemaking; and so on.

It is also interesting to note that except Petro Petrovych, among the members of the society there were also his older brothers – scientist and publicist Ivan Sokalskyi and publicist Mykola Sokalskyi. This fact and the multifaceted activity of Petro Petrovych in the Imperial Society of Agriculture of Southern Russia opens the horizons for further careful study of the topic and for broader historiographical analysis, because there are a number of unresolved thematical issues.

Keywords: *Petro Sokalskyi; Imperial Society of Agriculture of Southern Russia; «The Notes of the Imperial Society of Agriculture of Southern Russia»; the secretary of Society; the editor of the Society's printed edition; 1869-1871.*

Ксенія Сорокіна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4130-038X>

Аспірантка кафедри історії та етнографії України

Одеського національного політехнічного університету

Пр. Т. Шевченка, 1, Одеса, 65044, Україна

oksanawerty@gmail.com

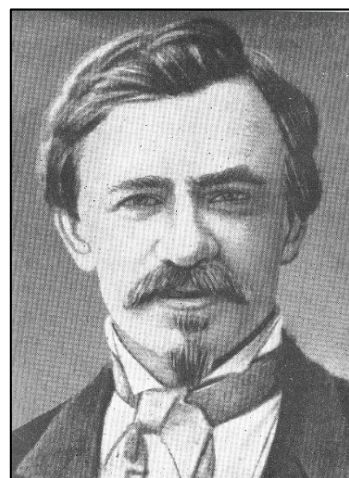
ПЕТРО СОКАЛЬСЬКИЙ ЯК ДІЯЧ ІМПЕРАТОРСЬКОГО ТОВАРИСТВА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ПІВДЕННОЇ РОСІЇ (1869-1871)

Презентоване дослідження являє собою спробу комплексного аналізу долі участі українського композитора та публіциста Сокальського Петра Петровича (1832-1887) в

лавах Імператорського товариства сільського господарства Південної Росії протягом 1869-1871 рр. Зокрема, з'ясовано, що протягом означеного періоду Петро Петрович обіймав у Товаристві одразу дві посади – секретаря товариства та редактора його друкованого органу – «Записок Імператорского Общества сельского хозяйства южной России». В зв'язку з цим, у статті не лише надано огляд роботи Петра Сокальського на базі численних галузевих комісій товариства, але й здійснено бібліографування публіцистичної спадщини автора в зазначеному часописі Товариства. Складений перелік публікацій Петра Петровича на сільськогосподарську тематику винесено у якості додатку до статті.

Ключові слова: Петро Сокальський; Імператорське товариство сільського господарства Південної Росії; «Записки Імператорского общества сельского хозяйства южной России».

Постать представника старовинного українського козацького роду – композитора та публіциста Петра Петровича Сокальського (1832 – 1887), діяльність якого розгорнулася в Одесі в другій половині ХІХ ст. свого часу була відомою та глибоко шанованою у національному культурному та громадському середовищі. Станом на сьогодні у вітчизняній історіографії існує низка історичних нарисів, які з різних методологічних позицій оцінюють його здобутки. Проте, в дослідженні життєпису та систематизації інтелектуального доробку Петра Сокальського і досі залишається низка не опрацьованих аспектів, з-поміж яких на перший план можна винести діяльність на базі Імператорського товариства сільського господарства Південної Росії (далі ІТСГ) протягом 1869-1871 рр. Дана стаття фактично являє собою одну із перших спроб комплексного аналізу долі участі Петра Петровича в лавах ІТСГ, а також бібліографування публіцистичної спадщини автора в «Записках Імператорского Общества сельского хозяйства южной России».

*Петро Петрович
в 1870-ті рр.*

Згідно з «Историческим обзором пятидесятилетия деятельности Императорского Общества сельского хозяйства южной России с 1828 по 1878 год.», складеного секретарем товариства Боровським М.П., утворене 1828 р. за ініціативи князя Воронцова М.С., ІТСГ з центром в Одесі являло собою одне із найстаріших імперських сільськогосподарських товариств. Метою його діяльності були популяризація і поширення знань з усіх галузей тогочасного сільського господарства: тваринництва, лісорозведення, садівництва, виноградарства, тощо. Товариство проводило чисельні дослідження, організовувало сільськогосподарські конкурси та виставки, преміювало найкращих селекціонерів та господарів. Велике значення для акумуляції та обміну агрономічними знаннями на півдні України відігравав також друкований орган ІТСГ – «Записки Императорского общества сельского хозяйства южной России».

Перебування Петра Сокальського у ІТСГ розпочалося 21 листопада 1868 р. [9, с. 105; 7, с. 44], а вже 18 січня 1869 р. його кандидатуру було одностайно обрано на посаду секретаря Товариства [17, с. 3] (обіймав до передачі повноважень вченому, педагогу Армфельду О.О. [5, с. 6] 16 жовтня 1871 р. [7, с. 25]) та відповідно редактора його звітної документації, яка виходила в світ у вигляді томів «Записок» [7, с. 253].

Цікаво, що під 1862 р. в «Историческом обзоре пятидесятилетия деятельности Императорского Общества сельского хозяйства южной России с 1828 по 1878 год» згадано комісію з питань дійсного стану одеських хуторів під головуванням віце-

президента Андрієвського Е.С., до складу якої в тому числі увійшов дехто «К.П. Сокальський» [7, с. 224]. Мова в даному випадку йшла імовірно про одного зі старших братів Петра Сокальського, також, членів ІТСГ – науковця, публіциста Івана Петровича (вступив до товариства 25 листопада 1852 р. [8, с. 102; 7, с. 43]) або головного редактора «Одесского вестника» Миколи Петровича (в ІТСГ від 18 листопада 1859 р.) [8, с. 103; 7, с. 43], з помилковими ініціалами «К.П.».

Офіційні ж дані про початок роботи Петра Петровича було висвітлено на шпальтах «Одесского вестника» його попередником агрономом, професором Імператорського Новоросійського Університету Палімпсестовим І.У., котрий не міг продовжувати членство у лавах ІТСГ через погіршення стану здоров'я [6]. Зауважимо, що редакція газети, очолювана в означений хронологічний період членом ІТСГ, старшим братом Петра Петровича – Миколою Сокальським, як зазначалося вище, також зчаста повідомляла про вихід у світ свіжих матеріалів засідань сільськогосподарських комісій Товариства [1].

Нижче спробуємо узагальнити діяльність Петра Сокальського на базі ІТСГ відповідно до років його членства. В засіданні від 22 листопада 1867 р. Товариство дійшло висновку, що вовна має обкладатися протекціоністським митним тарифом, якщо не на тривалий час, то хоча б до моменту, поки південь імперії не буде зв'язано із внутрішніми та південно-західними фабричними губерніями за допомогою залізничних доріг. Виходячи з даної ініціативи постало клопотання перед міністром фінансів, пояснення на яке надав 2 січня 1868 р. Новоросійський генерал-губернатор, котрий у своїй промові наголосив про передачу питання на розгляд Височайше затвердженої комісії для перегляду європейського митного тарифу, проте Товариство на цьому не зупинилося.

Зважаючи на труднощі, що продовжували виникати у розвитку мериносового вівчарства на півдні імперії, того ж 1868 р. було укладено чергове клопотання за посередництва головного начальника Новоросійського краю перед вищим урядом на користь встановлення протекціоністських заходів щодо вищезначеного типу тваринництва.

Враховуючи подання, Новоросійський генерал-губернатор у звіті з управління краєм за 1868 р. вказав на занепад вівчарства, начебто через збільшення цін на землі, зміни попиту щодо якості товарів та посилення привозу в Європу іноземної, зокрема, австралійської вовни [7, с. 175-176]. Задля виконання Найвищої резолюції, що надійшла після зазначеного звіту, в Одесі було створено комісію з членів міністерств фінансів та державних маєтностей, а також ІТСГ, від якого у якості одного з експертів був Петро Петрович [10-12].

У 1869 р. на Петра Петровича було покладено відповідальність роботи в комісії з розрахунку витрат товариства за рік [17, с. 3], діяльність якої з часом подовжили на 1870 р. [4].

Згодом він став учасником суперечки, що виникла між ІТСГ, яке розміщувалося в приміщенні по вул. Дерibasівській та деяким п. Базилі, будинок котрого розташовувався по сусідству. Зважаючи на урахування потреб громадян, товариство мало отримати дозвіл останнього задля перебудови власної будівлі. Схвальна відповідь була обіцяна за те, аби ремонтні роботи були виконані безпосередньо секретарем ІТСГ Петром Сокальським [3, с. 196-197].

Наприкінці року термін виконання Петром Петровичем обов'язків секретаря було подовжено на 1870 р. [3, с. 731], на цьому ж засіданні він виступив із пропозицією роздати членам Товариства для дослідів зразки насіння кукурудзи та пшениці, отримані із Лондона [3, с. 733].

У 1870 р. була влаштована виставка, що мала за мету показати виноробство півдня Російської імперії та Кавказу. Засіб експертизи значно відрізнявся від раніше прийнятого і вино, що було на виставці, піддано докладному хімічному дослідженню, що доповнило експертизу смакових показників і дозволило скласти більш повну картину виноробства.

Член експертної комісії хімік та агроном Абашев Д. М. звернув увагу на те, що *«експертиза вин за смаком, хоча і дозволяє відрізнити кращі з них, але не дає позитивної вказівки щодо причин, з яких одні вина краще інших, тільки хімічний аналіз може показати, чим кращі вина відрізняються від гірших і середніх і чим наші вина відрізняються від закордонних, вказавши, які особливості складу надають винам ті якості, які цінуються експертами»*. Міністерство поставилося цілком співчутливо до цієї думки і асигнувало на виробництво аналізів 1000 руб. Організація хімічних досліджень напоїв була доручена спеціальній комісії хіміків, що складалася із вже названого Абашева Д. М., професора технології в Університеті Св. Володимира м. Київ Бунге М. А. (в тексті протоколів помилково названий Бунге І. А., якщо, звичайно не існував його майже повний тезка *прим.авт.*) , хіміка-винороба при Імператорському Никітському саді (Крим) Саломона О. Є. та Петра Сокальського [4, с. 5, 21, 28], який мав розподіляти вина за преміями [4, с. 8].

Аналізи проводилися одноманітними методами, відповідно до заздалегідь встановленого плану. Це були перші для того часу докладні аналізи вин, усього було піддано дослідженню 65 сортів вин, отримані дані послужили для вельми цікавих порівнянь імперських вин як між собою, так і з іноземними [7, с. 138-140]. Детальні подробиці досліджень було занотовано у звітах про виставку, складених Петром Сокальським і Саломоном О. Є. [16].

Таким чином, виставка 1870 р. подала повну картину стану імперського виноробства, вказала на відмінності, переваги і недоліки вин, намітивши шляхи, якими повинна слідувати виноробна практика для досягнення кращих результатів, бесіди ж дали можливість виноробам обмінятися думками та спостереженнями, ознайомитися з новими прийомами виноробства, обговорити свої потреби і вказати на заходи, що полегшують їх [13-14].

Природним доповненням до цього стала пропозиція секретаря Петра Сокальського аби Товариство сприяло поширенню збуту імперських вин. Як перший крок у цьому напрямку Сокальський вказав на користь дослідів з дальнього перевезення вин морем, з метою випробування – чи витримають вони подібне транспортування [15].

У зв'язку з тим, що в зазначений час відбувались рейси через Суецький канал у Бомбей, Калькуту та інші порти Азії, виникла ідея зробити при цьому досліди транспортування вин і разом з тим – ознайомлення з ними споживачів на сході. ІТСГ, хоча й визнавало більш необхідним ознайомити з винами насамперед внутрішній ринок, тим не менш знайшло цікавим провести подібні випробування. Товариство пароплавства і торгівлі співчутливо поставилось до пропозиції, а отже вина були відправлені в Бомбей, вони двічі перетнули екватор, не піддаючись псуванню, чим довели власну якість [7, с. 144-145].

На одному з чергових засідань 1870 р. Петро Петрович виголосив промову щодо результатів виставки плодівництва та запропонував на майбутнє експонувати не лише свіжі овочі та фрукти, а й вироби з них, зокрема, варення, джеми та желе [4, с. 98]. Під час наступних зібрань його було відзначено за трирічну активну діяльність у лавах ІТСГ [4, с. 788].

Петро Петрович також був задіяний в одній із довготривалих акцій Товариства. 1846 р. віце-президент ІТСГ подав записку *«про необхідність лісів у степах і про великі наслідки їх розведення, як то: надання вологості сухому ґрунту, утворення водних джерел та природних перешкод посушливим вітрам, наявність природного палива, матеріали для будівель і нарешті зміна самого клімату»*.

Віце-президент запропонував клопотати про дозвіл заснувати для всіх станів *«змагання в розведенні лісових плантацій»*, з нагородами із сум, асигнованих для заохочення садівництва та лісництва. Товариство схвалило прохання і комісія виробила нові правила, затверджені в 1847 р. Конкурс тривав два роки і закінчився в 1850 р., але претендентів не виявилось, через що його дію не відновили.

Через десять років, у 1860 р. ІТСГ, бажаючи відновити конкурс з розведення дерев запропонувало п. Струкову розглянути існуючі правила і дати свій висновок. Була призначена комісія для складання нових правил конкурсу, які й були затверджені 22 січня 1863 р.

У 1863 р. конкурс було оголошено, а 1864 р. з'явилися перші кандидати на участь. 1871 р. терміни розгляду заявок закінчилися і Товариство знову затвердило комісію для перегляду правил та подання міркувань про те, якими заходами могло б бути успішно заохочено деревництво в краї. До її складу було включено також Петра Петровича [4, с.273]. У своїй доповіді структура розглянула, по-перше, питання про значення заохочувальних заходів, по-друге – про збереження природних лісів і по-третє – про обов'язкове дереворозведення в краї [7, с. 113-116]. Ґрунтовна доповідь комісії міститься в «Записках» за 1871 р. [2].

Отже, аналіз досліджень української історіографії щодо діяльності Петра Сокальського у лавах Імператорського товариства сільського господарства Південної Росії виявив фактичну відсутність наукових нарисів з цього питання і надав можливість з'ясувати історіографічний інтерес до окресленого аспекту громадської та наукової праці даної постаті. У свою чергу, опрацювання тематичної джерельної бази, що складається головним чином із томів «Записок Императорского общества сельского хозяйства южной России», а також історичних оглядів діяльності Товариства, дозволило викристалізувати, зокрема, важливу роль Петра Петровича у функціонуванні галузевих сільськогосподарських комісій Товариства та ІТСГ в цілому. В ході дослідження було з'ясовано, що протягом 1869-1871 рр. Петро Сокальський не тільки суміщав при Товаристві дві посади – секретаря та редактора періодичного друкованого видання ІТСГ, що покладало на нього відповідальність у веденні звітної документації, але й виявив себе, як активний дописувач на сільськогосподарську тематику. Загалом, багатогранність активності Петра Петровича при ІТСГ відкриває горизонти для подальшого ретельного вивчення тематики та більш широкого історіографічного аналізу, оскільки залишається низка нез'ясованих дискусійних питань.

Додатки:

Бібліографія публікацій Петра Сокальського в «Записках Императорского Общества сельского хозяйства Южной России» за 1869-1872 рр.

(здійснена за виданням Бориневич А. С. Систематический указатель статей, заметок, протоколов, отчетов и проч. помещенных в «Листках» и «Записках» Императорского Общества Сельского Хозяйства Южной России с 1830 по 1894 / Антон Самойлович Бориневич. Одесса: «Славянская» тип. Н. Христогелос, 1895. 130 с.)

1869

1. Редактор Записок Императорского Общества сельского хозяйства Южной России Петр Петрович Сокальский Взгляд на современные задачи сельского хозяйства

Южной России (вместо предисловия от новой редакции Записок) // Записки Императорского Общества сельского хозяйства Южной России (далі ЗИОСХЮР). 1869. С. 15-29.

2. [П.С.] Переносные колодцы // ЗИОСХЮР. 1869. С. 76-81.
3. [П.С.] О хлебных червях и жучках // ЗИОСХЮР. 1869. С. 215-221.
4. [П.С.] Наглядные признаки для определения погоды ближайших дней // ЗИОСХЮР. 1869. С. 237-243.
5. [П.С.] Исторический обзор. Влияние различных тарифов на шерстяное дело в Северо-Американском союзе дней // ЗИОСХЮР. 1869. С. 573-578.
6. [П.С.] Сельско-хозяйственное обозрение // ЗИОСХЮР. 1869. С. 774-783.
7. [П.С.] От редакции // ЗИОСХЮР. 1869. С. 790-794.

1870

1. [П. Сок.] Труды комиссии для обсуждения мер к поддержанию овцеводства в Новороссийском крае. Заседание 28-го ноября 1869 года // ЗИОСХЮР. 1870. С. 179-185.
2. [П. Сок.] Труды комиссии для обсуждения мер к поддержанию овцеводства в Новороссийском крае. Заседание 1-го декабря 1869 года // ЗИОСХЮР. 1870. С. 186-193.
3. [П. Сок.] Труды комиссии для обсуждения мер к поддержанию овцеводства в Новороссийском крае. Заседание 5-го декабря 1869 года // ЗИОСХЮР. 1870. С. 194-213.
4. П.С. О жатвенных машинах (По поводу испытания жатки Джонстона близ Одессы, 2 июля 1870 года) // ЗИОСХЮР. 1870. С. 523-536.
5. [П.С.] Несколько заключений по шерстяному вопросу // ЗИОСХЮР. 1870. С. 577-610.
6. [П.С.] Сельскохозяйственное обозрение // ЗИОСХЮР. 1870. С. 654-680.
7. [П. Сок.] Сельскохозяйственное обозрение // ЗИОСХЮР. 1870. С. 744-765.
8. [П. Сок.] Сельскохозяйственное обозрение // ЗИОСХЮР. 1870. С. 823-842.
9. [П.С.] Сельскохозяйственное обозрение // ЗИОСХЮР. 1870. С. 906-924.

1871

1. [П.С.] Сельскохозяйственное обозрение // ЗИОСХЮР. 1871. С. 76-88.
2. [П.С.] Новейшие наблюдения в области рыбоводства // ЗИОСХЮР. 1871. С. 142-152.
3. Доклад секретаря П. Сокальского по вопросу о поощрении древоразведения в Новороссийском крае // ЗИОСХЮР. 1871. С. 267-273.
4. Сокальский П. Беседы о виноделии во время выставки вониградарства и виноделия в Одессе, в октябре 1870 года // ЗИОСХЮР. 1871. С. 355-378.
5. Сокальский П. Беседы о виноделии во время выставки вониградарства и виноделия в Одессе, в октябре 1870 года (беседа вторая) // ЗИОСХЮР. 1871. С. 561-570.
6. Сокальский П. Сельскохозяйственное обозрение. Статистический и торговый очерк главнейших рынков для сбыта виноградного вина в Европе // ЗИОСХЮР. 1871. С. 637-669.

1872

1. Сокальский П. П. Отчет о выставке виноградарства и виноделия бывшей в г. Одессе при Императорском Обществе сельского хозяйства южной России с 8-го октября по 8-е ноября 1870 г. // ЗИОСХЮР. 1872. Т. 1. № 3. С. 29-115.

Джерела та література:

1. Библиографические новости [...] // Одесский вестник. – 1871. – 10 октября.
2. Доклад секретаря П. Сокальского по вопросу о поощрении древоразведения в Новороссийском крае // Записки Императорского Общества сельского хозяйства Южной России (далі ЗИОСХЮР). – 1871. – С. 267-273.

3. Записки Императорского Общества сельского хозяйства Южной России, издаваемые под редакцией Секретаря Общества Петра Петровича Сокальского. – Одесса: в типографии Л. Нитче, 1869.
4. Записки Императорского Общества сельского хозяйства Южной России, издаваемые под редакцией Секретаря Общества Петра Петровича Сокальского. – Одесса: в типографии Л. Нитче, 1871.
5. Записки Императорского Общества сельского хозяйства Южной России, издаваемые под редакцией Секретаря Общества А.А. Армфельда. – Одесса: типография Ульриха и Шульце, 1872.
6. Палимпсестов И. От бывшего секретаря Императорского Общества сельского хозяйства южной России и редактора его записок / И. Палимпсестов // Одесский вестник. – 1869. – 15 февраля.
7. Исторический обзор пятидесятилетия деятельности Императорского Общества сельского хозяйства южной России с 1828 по 1878 год / составлен секретарем Общества М.П. Боровским. – Одесса: Тип. П. Францова, 1878. – 278 с.
8. Новороссийский адрес календарь. V. Управление отдельных ведомств // Новороссийский календарь на 1865 год, издаваемый от Ришельевского Лицея. – Одесса: в типографии Л. Нитче, 1864. – С. 49-111.
9. Новороссийский адрес календарь. V. Управление отдельных ведомств. // Новороссийский календарь на 1867 год, издаваемый от Ришельевского Лицея. – Одесса: в типографии Л. Нитче, 1866. – С. 49-158.
10. [П. Сок.] Труды комиссии для обсуждения мер к поддержанию овцеводства в Новороссийском крае. Заседание 28-го ноября 1869 года // ЗИОСХЮР. – 1870. – С. 179-185.
11. [П. Сок.] Труды комиссии для обсуждения мер к поддержанию овцеводства в Новороссийском крае. Заседание 1-го декабря 1869 года // ЗИОСХЮР. – 1870. – С. 186-193.
12. [П. Сок.] Труды комиссии для обсуждения мер к поддержанию овцеводства в Новороссийском крае. Заседание 5-го декабря 1869 года // ЗИОСХЮР. – 1870. – С. 194-213.
13. Сокальский П. Беседы о виноделии во время выставки виноградарства и виноделия в Одессе, в октябре 1870 года / П. Сокальский // ЗИОСХЮР. – 1871. – С. 355-378.
14. Сокальский П. Беседы о виноделии во время выставки виноградарства и виноделия в Одессе, в октябре 1870 года (беседа вторая) / П. Сокальский // ЗИОСХЮР. – 1871. – С. 561-570.
15. Сокальский П. Сельскохозяйственное обозрение. Статистический и торговый очерк главнейших рынков для сбыта виноградного вина в Европе / П. Сокальский // ЗИОСХЮР. – 1871. – С. 637-669.
16. Сокальский П. Отчет о выставке виноградарства и виноделия бывшей в г. Одессе при Императорском Обществе сельского хозяйства Южной России с 8-го октября по 8-е ноября 1870 г. / П. Сокальский // ЗИОСХЮР. – 1872. – Т. 1. № 3. – С. 29-115.
17. Протокол заседания Императорского Общества сельского хозяйства Южной России, 18 января 1869 г. // ЗИОСХЮР. – 1869. – С. 2-4.

References:

1. Bibliograficheskiye novosti [...], 1871. *Odesskiy vestnik*, 10 oktyabrya. [in Russian].
2. Doklad sekretarya P. Sokalskogo po voprosu o pooshchrenii drevorazvedeniya v Novorossiyskom krae, 1871. *Zapiski Imperatorskogo Obshchestva selskogo khozyaystva Yuzhnoy Rossii*, p. 267-273. [in Russian].
3. *Zapiski Imperatorskogo Obshchestva selskogo khozyaystva Yuzhnoy Rossii, izdavayemyye pod redaktsiyey Sekretarya Obshchestva Petra Petrovicha Sokalskogo*, 1869. Odessa: v tipografii L. Nitche. [in Russian].
4. *Zapiski Imperatorskogo Obshchestva selskogo khozyaystva yuzhnoy Rossii, izdavayemyye pod redaktsiyey Sekretarya Obshchestva Petra Petrovicha Sokalskogo*, 1871. Odessa: v tipografii L. Nitche. [in Russian].

5. *Zapiski Imperatorskogo Obshchestva selskogo khozyaystva Yuzhnoy Rossii, izdavayemyye pod redaktsiyey Sekretarya Obshchestva A.A. Armfelda*, 1872. Odessa: tipografiya Ulrikha i Shultse. [in Russian].
6. Palimpsestov, I., 1869. Ot byvshego sekretarja Imperatorskogo Obshchestva sel'skogo hozjajstva juzhnoj Rossii i redaktora ego zapisok . *Odesskij vestnik*, 15 fevralja. [in Russian].
7. Borovskim, M. P. comp., 1878. Istoricheskiy obzor pyatidesyatiletija deyatelnosti Imperatorskogo Obshchestva selskogo khozyaystva yuzhnoy Rossii s 1828 po 1878 god. Odessa: Tip. P. Frantsova, 278 p. [in Russian].
8. Novorossiyskiy adres kalendar. V. Upravleniye otdelnykh vedomstv, 1864. *Novorossiyskiy kalendar na 1865 god. izdavayemyy ot Rishelyevskogo Litseya*. Odessa: v tipografii L. Nitche, p. 49-111. [in Russian].
9. Novorossiyskiy adres kalendar. V. Upravleniye otdelnykh vedomstv, 1866. *Novorossiyskiy kalendar na 1867 god. izdavayemyy ot Rishelyevskogo Litseya*. Odessa: v tipografii L. Nitche, p. 49-158.
10. [P. Sok], 1870. Trudy komissii dlya obsuzhdeniya mer k podderzhaniyu ovtsevodstva v Novorossiyskom kraje. Zasedaniye 28-go noyabrya 1869 goda. *Zapiski Imperatorskogo Obshchestva selskogo khozyaystva Yuzhnoy Rossii*, p. 179-185. [in Russian].
11. [P. Sok], 1870. Trudy komissii dlya obsuzhdeniya mer k podderzhaniyu ovtsevodstva v Novorossiyskom kraje. Zasedaniye 1-go dekabrya 1869 goda. *Zapiski Imperatorskogo Obshchestva selskogo khozyaystva Yuzhnoy Rossii*, p. 186-193. [in Russian].
12. Palimpsestov, I., 1869. Ot byvshego sekretarya Imperatorskogo Obshchestva selskogo khozyaystva yuzhnoy Rossii i redaktora ego zapisok. *Odesskiy vestnik*, 15 fevralya. [in Russian].
13. [P. Sok], 1870. Trudy komissii dlya obsuzhdeniya mer k podderzhaniyu ovtsevodstva v Novorossiyskom kraje. Zasedaniye 5-go dekabrya 1869 goda. *Zapiski Imperatorskogo Obshchestva selskogo khozyaystva Yuzhnoy Rossii*, p. 194-213. [in Russian].
14. Sokalskiy, P., 1871. Besedy o vinodelii vo vremya vystavki vinogradarstva i vinodeliya v Odesse. v oktyabre 1870 goda. *Zapiski Imperatorskogo Obshchestva selskogo khozyaystva Yuzhnoy Rossii*, p. 355-378. [in Russian].
15. Sokalskiy, P., 1871. Besedy o vinodelii vo vremya vystavki vinogradarstva i vinodeliya v Odesse. v oktyabre 1870 goda (beseda vtoraya). *Zapiski Imperatorskogo Obshchestva selskogo khozyaystva Yuzhnoy Rossii*, p. 561-570. [in Russian].
16. Sokalskiy, P., 1871. Selskokhozyaystvennoye obozreniye. Statisticheskiy i torgovyy ocherk glavneyshikh rynkov dlya sbyta vinogradnogo vina v Evrope. *Zapiski Imperatorskogo Obshchestva selskogo khozyaystva Yuzhnoy Rossii*, p. 637- 669. [in Russian].
17. Sokalskiy, P., 1872. Otchet o vystavke vinogradarstva i vinodeliya byvshey v g. Odesse pri Imperatorskom Obshchestve selskogo khozyaystva yuzhnoy Rossii s 8-go oktyabrya po 8-e noyabrya 1870 g. *Zapiski Imperatorskogo Obshchestva selskogo khozyaystva Yuzhnoy Rossii*, 1(3), p. 29-115. [in Russian].
18. Protokol zasedaniya Imperatorskogo Obshchestva selskogo khozyaystva yuzhnoy Rossii. 18 yanvarya 1869 g., 1869. *Zapiski Imperatorskogo Obshchestva selskogo khozyaystva Yuzhnoy Rossii*, p. 2-4. [in Russian].

Отримано: 04.12.2020 р.